

Jarmila Pokorná*, Eva Večerková**

REGULACE TVORBY OBCHODNÍ FIRMY

Regulation of the Firm Name Formation

Zdravíme našeho milého spolupracovníka a přejeme mu, aby se mohl ještě mnoho let věnovat tvůrčí vědecké práci a přinášet jejím prostřednictvím nové myšlenky, kterými obohacuje nás všechny.

Abstrakt

Příspěvek stručně popisuje požadavky na tvorbu obchodní firmy podle dřívější úpravy v obchodním zákoníku a srovnává s ní platný právní stav. Upozorňuje na to, že současná právní úprava poskytuje volný prostor pro svobodný projev vůle podnikatelů při vytváření obchodní firmy. Limity tohoto prostoru tvoří především zákaz zaměnitelnosti a klamavosti obchodní firmy. Příspěvek analyzuje výklad obou zákazů v rozhodovací činnosti soudů. Věnuje se přitom odlišení firmy podnikatelů – fyzických a právnických osob, otázce rozlišovací způsobilosti údajů o právní formě obchodních korporací a požadavku zvláštního vztahu právnické osoby k člověku, jehož jméno je obsaženo v obchodní firmě.

Klíčová slova

Obchodní firma; vytváření obchodní firmy; zaměnitelnost a klamavost obchodní firmy; odlišení obchodní firmy podnikatelů – fyzických a právnických osob; označení právní formy právnické osoby; jméno člověka v obchodní firmě.

---

* Prof. JUDr. Jarmila Pokorná, CSc. / E-mail: jarmilapokor@gmail.com

** JUDr. Eva Večerková, Ph.D. / E-mail: eva.vecerkova@gmail.com / ORCID: 0000-0003-0350-5429

Abstract

The article briefly describes requirements on firm name formation according to the former legal regulation in the Commercial Code and compares it with the effective legal state. The article points out that the effective legal regulation provides a free area for the free will of entrepreneurs in the process of firm name formation. The area is limited primarily by the forbiddance of mistakeability and deceptiveness of firm name. The article analyses the interpretation of the forbiddance in court decision making. It deals with distinguishing firms of entrepreneurs – natural persons and entrepreneurs (juridical persons), with the distinctiveness of the information about the legal form of companies and the requirement of the specific relation between the juridical person and the person whose name is incorporated in the firm name of the juridical person.

Keywords

Firm Name; Firm Name Formation; Mistakeability and Deceptiveness of Firm Name; Distinguishing the Firms of Entrepreneurs – Natural Persons and Entrepreneurs (Juridical Persons); Marking of Legal Form of Companies; Name of the Person in the Firm Name.

1 Úvod

1.1 Vymezení problému

„Firma kupcova jest jméno, pod kterým kupec v obchodu své jednání provozuje a podpisuje. Každá nová firma musí se zřetelně lišiti ode všech firem, které v témže místě nebo v téže obci již trvají a do obchodního rejstříku byly zapsány. Vzhledem k zásadě pravdy musí firma v každém ohledu býti pravdivou, tj. s pravdou se srovnávati.“¹

Citát z komentáře ukazuje, jaký význam měla obchodní firma pro podnikatele i veřejnost již v době Rakouska-Uherska. Identifikovala podnikatele v právním styku a umožňovala jejich vzájemné odlišení. Otevírala tak cestu k jejich individualizaci, přispívala k vytváření dobré pověsti a získávání výhodné soutěžní pozice na trhu.

---

¹ PATCH, H., NESÝ, P., KOZÁKOVÁ, A. *Společnost s omezeným ručením podle zákona ze dne 6. března 1906 č. 58 ř. z.* Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1934, 854 s., s. 32.

Současné moderní století na těchto základech nic nezměnilo. I dnes je obchodní firma považována za prostředek identifikace podnikatele jako právního subjektu, za základní identifikační znak podnikatele.² Zdůrazňuje se též majetkový význam firmy jako součásti obchodního závodu, která může významně zvýšit jeho hodnotu. Známa firma často představuje pro zákazníky ztělesnění jejich oblíbených produktů, které na trhu vyhledávají a dávají jim přednost. V této souvislosti nauka zmiňuje identifikační, soutěžní a investiční funkci firmy.³

Význam obchodní firmy pro podnikatele i veřejnost vedl v minulosti zákonodárce, nauku i rozhodovací praxi k vytváření poměrně podrobných pravidel regulujících tvorbu firmy, její obsahové součásti i její celkový tvar. Všeobecný zákoník obchodní z roku 1863 předepisoval např., že firma veřejné obchodní společnosti musí obsahovat buď jména všech společníků, nebo alespoň jméno jednoho z nich s dodatkem, že jde o společnost (čl. 17), u akciové společnosti bylo naopak zakázáno uvádět ve firmě jména společníků nebo jiných osob (čl. 18).⁴ Judikatura Nejvyššího soudu

2 PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku. 1. díl.* 4. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004, 608 s., s. 111. ISBN 80-7357-009-2. Obdobně HEROLDOVÁ, H. In: DĚDIČ, J. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář. Díl I, § 1–92e.* 1. vyd. Praha: POLYGON, 2002, 848 s., s. 72. ISBN 80-7273-071-1. Jako pojmový znak podnikatele označuje firmu HAVEL, B. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419–654.* 1. vyd. Praha: Leges, 2014, 1264 s., s. 18. ISBN 978-80-7502-003-1.

3 POKORNÁ, J. In: POKORNÁ, J., VEČERKOVÁ, E. a kol. *Firmní právo v České republice: vývoj a srovnání s Německem a Slovenskem.* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. Právnická fakulta, 2013, Řada teoretická, sv. 415, 330 s., s. 49–51. ISBN 978-80-210-6566-6. Další vymezení funkcí KOŽIAK, J. *Obchodní firma v novém občanském zákoníku.* Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2013, Řada teoretická, sv. 412, 124 s., s. 9. ISBN 978-80-210-6420-1.

4 Svědectvím doby, které ovšem neminulo ani obchodní firmy, je zákon ze dne 14. dubna 1920 č. 267 Sb. o odstranění nevhodných názvů, kterým bylo ustanoveno v § 1, že „označovat veřejně jakékoliv sbory, právnícké osoby, společnosti, veřejně přístupné místnosti, závody, ústavy, výrobky a podobné názvy, jež upomínají na státoprávní poměry země Československé republiky před 28. říjnem 1918, neb odporují směru a duchu zabraněných vztahů republiky Československé nebo připomínají osoby, které jakýmkoliv způsobem projevíly nepřátelské smýšlení proti československému národu nebo národům sdruženým nebo připomínají události názu protistátního, není dovoleno...“ Citováno dle ŠTĚPINA, J. *Obchodníci a obchodní společnosti se zvláštním zřetelem k právu firemnímu.* Praha: Nakladatelství Josef Svoboda, 1935, 665 s., s. 38. Autor citované knihy připomíná, že se zřetelem na tento zákon uznal Nejvyšší soud za nepřipustné užívat dodatku „královský“ (Sb. Váž. č. 3603).

ČR formovala potom další pravidla např. pro užívání výrazu „lidový“⁵ nebo „první“.⁶

Očekávali bychom proto, že právní úprava a rozhodovací činnost vyšších soudů bude i v současnosti nabízet pravidla pro vytváření obchodní firmy, ať by pro to byly důvody historické, racionalizační či snaha o zvýšení právní jistoty. Podnikatelé by měli na základě právní úpravy získat přesnou představu o tom, jak má jejich firma vypadat a jakým formulacím se mají při volbě a utváření vlastní firmy vyhnout. Soudní rozhodnutí by potom měla poskytovat upřesňovací výkladová pravidla vycházející z analýzy konkrétních situací.

Náš příspěvek by měl být zamýšlením nad tím, nakolik podnikatelé tuto oporu v právní úpravě a rozhodovací praxi nalézají, zda je právní úprava obchodní firmy v současné moderní době vůbec nutná, popř. jaká nová hlediska současnost přináší.

2 Pravidla upravující tvorbu obchodní firmy

2.1 Pravidla pro utváření firmy před reformou soukromého práva

Označování podnikatelů v právním styku upravoval od roku 1991 obchodní zákoník, k firemnímu právu v tradičním smyslu slova se však vrátil až po rozsáhlé novelizaci provedené zákonem č. 370/2000 Sb. s účinností od 1. ledna 2001.

Způsob, jakým má být firma vytvářena, upravoval obchodní zákoník v § 9: pro fyzické osoby předepisoval užívání jména a příjmení a připouštěl dodatky umožňující odlišit podnikatele i ve vazbě na jeho osobu nebo druh podnikání (§ 9 odst. 1). Pro právnické osoby stanovil pouze povinný dodatek vyjadřující jejich právní formu (§ 9 odst. 2). I když doslovné znění citovaných

⁵ Nejvyšší soud zde uzavřel, že užívání tohoto slova není namístě, pokud není pro ně zvláštního důvodu. Rozhodnutí výslovně říká, že výraz „lidový“ při označení podniku společnosti s r. o. nelze použít (Sb. Váž. č. 7373). Převzato z ŠTĚPINA, 1935, op. cit., s. 39 a 75.

⁶ Nejvyšší soud (Sb. Váž. 1514) zde vyslovil závěr, že používání slova „první“ je nepřipustné, protože je schopno vyvolat u veřejnosti omyl, ať se tím míní stáří nebo vyšší jakost firmy. J. Štěpina dodává, že označení by též mohlo být prostředkem nekalé soutěže, protože by se tím ostatní podnikatelé označovali za méněcenné (viz ŠTĚPINA, 1935, op. cit., s. 40).

pravidel nebylo přímo formulováno jako právní povinnost, nebylo pochyb o tom, že tato pravidla jsou závazná.⁷

Podnikatelé – fyzické osoby neměli s ohledem na tuto úpravu možnost užívat v kmeni svých firem jakékoli jiné označení než svoje jméno a příjmení, dodatky byly přípustné pouze osobní nebo věcné. Část nauky se navíc přikláněla k doslovnému výkladu a vyslovovala závěr, že zákonnou formulací není možno chápat tak, že dodatek může znít libovolně s tím, že jeho funkcí je odlišit osobu nebo druh podnikání nebo že dodatek musí znít tak, aby vyjadřoval svým smyslem odlišnost osoby nebo druhu podnikání. Za nepřipustný proto považovala např. dodatek uvádějící místo podnikání.⁸ Další skupina autorů se přikláněla k výkladu spíše širšímu a připouštěla u firem podnikatelů – fyzických osob i fantazijní dodatky.⁹ At' však byl výklad ohledně dodatků jakýkoli, jméno a příjmení ve firemním kmeni fyzické osoby muselo být uvedeno tak, jak opravdu znělo, nesmělo být zkracováno, nesmělo se užívat zdvořilých, domáckých jmen nebo pseudonymů.¹⁰

Pro právnické osoby ve formě obchodních společností a družstev se u firemních kmenů uplatňovala úplná volnost ve volbě označení, právní povinností bylo pouze užití dodatku o právní formě, a to ve tvaru, který obchodní zákoník předepisoval v rámci úvodních ustanovení charakterizujících jednotlivé formy obchodních společností a družstvo.¹¹

Kromě pravidel upravených v § 9 ObchZ byla pro utváření obchodní firmy důležitá i úprava v § 10 odst. 1 ObchZ, která ve shodě se zásadami výlučnosti a pravdivosti firmy stanovila, že firma nesmí být zaměnitelná s firmou jiného podnikatele a nesmí působit klamavě. K oběma požadavkům byla připojena upřesňující pravidla: u podnikatelů – právnických osob nestačil

⁷ Na charakter uvedených pravidel jako právních povinností upozorňuje PELIKÁNOVÁ, 2004, op. cit., s. 130.

⁸ Ibid. str. 131.

⁹ HEROLDOVÁ, H. In: DĚDIČ, 2002, op. cit., s. 79, stejně tak BARTOŠÍKOVÁ, M., PLÍVA, S. In: ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 13. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 1469 s., s. 23. ISBN 978-80-7400-354-7.

¹⁰ BARTOŠÍKOVÁ, M., PLÍVA, S. In: ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA a kol., 2010, s. 22.

¹¹ Viz ust. § 77 ObchZ pro veřejnou obchodní společnost, § 95 ObchZ pro komanditní společnost, § 107 ObchZ pro společnost s ručením omezeným, § 154 odst. 2 ObchZ pro akciovou společnost, § 221 odst. 3 ObchZ pro družstvo.

k odlišení firmy dodatek označující právní formu, fyzické osoby – podnikatelé, kteří měli shodné jméno a příjmení, se mohli odlišovat dodatkem uvádějícím místo podnikání. Pokud podnikatelé – fyzické osoby působili v totožném místě, byli povinni doplnit svou firmu dostatečně odlišujícím dodatkem. Uvedené pravidlo pro odlišení fyzických osob – podnikatelů částečně prolamovalo zužující výklad o přípustném druhu dodatků, možnost jeho použití byla však omezena, neboť případů shodných jmen a příjmení podnikatelů podnikajících v totožném místě nebylo mnoho.

Pokud měl podnikatel odštěpný závod, musel respektovat i pravidlo upravené v § 7 odst. 1 ObchZ – při provozování odštěpného závodu se užívá obchodní firmy podnikatele s dodatkem, že jde o odštěpný závod.

Nauka spojovala vymezení zaměnitelnosti u právnických osob s existencí tzv. silných prvků, které měly jako součást firmy významnou rozlišovací schopnost. Jejich přítomnost proto dovolovala nejen podnikatele odlišit, ale působila i v opačném směru – přítomnost totožného silného prvku činila zaměnitelnými i firmy, které zcela totožné nebyly.¹² Z těchto důvodů předepisoval § 10 odst. 1 ObchZ nutnost doplnit firemní kmen podnikatelů – fyzických osob obligatorním rozlišujícím dodatkem, pokud firemní kmen tvořený jménem a příjmením byl totožný a podnikatelé působili ve stejném místě.

Judikatura Nejvyššího soudu přinesla další rozvinutí a upřesnění výkladových pravidel, zejména pojmů zaměnitelnost a klamavost. Ze závěrů vyslovených Nejvyšším soudem lze zobecnit následující výkladová pravidla:

- Při posouzení, zda je dána objektivní zaměnitelnost, je nutno vycházet z celkového dojmu průměrného zákazníka, jak zakotví v jeho paměti. Není rozhodující úplné slovní znění srovnávaných firem, ale je nutné přihlížet k dojmu, který vzniká u takového průměrného (potencionálního) zákazníka. Byť se plné znění firem liší, zákazníkovi utkví z delšího znění firmy jako příznačná jen určitá její výrazná a (oproti všem ostatním firmám) rozlišující část.¹³
- Pro posouzení nezaměnitelnosti mají nejdůležitější význam ty prvky, které jsou pro celkový dojem určující (tzv. silné prvky). Již totožností

¹² HEROLDOVÁ, 2002, op. cit., s. 82.

¹³ Rozsudek NS ze dne 26. 10. 2004, sp. zn. 32 Odo 840/2004.

těchto „silných“ prvků je založena objektivně zaměnitelnost znění firem. Ostatní prvky (slova), které jsou ve firmách odlišné, jsou tzv. slabými prvky, které nemají dostatečnou rozlišovací schopnost a nejsou samy o sobě s to zaměnitelnost vyloučit.¹⁴

- Firma musí být výlučná (nezaměnitelná) na území celé České republiky.¹⁵
- Odstranění závadného stavu je možno dosáhnout nejen vypuštěním shodného prvku z firmy, ale též doplněním firmy o další slova.¹⁶
- Požadavek, že firma nesmí působit klamavě, znamená, že nesmí vzbuzovat klamnou představu o podnikateli nebo o předmětu podnikání.¹⁷
- Pro závěr o tom, zda obchodní firma vzbuzuje klamavý dojem, že se společnost zabývá jinou činností, než odpovídá skutečnosti, není podstatné to, k jaké činnosti získala společnost živnostenské oprávnění, ale to, jakou činností se má dle vůle společníků vyjádřené ve společenské smlouvě zabývat a jakou činnost má zapsánu v obchodním rejstříku a vykonává ji, či je připravena ji vykonávat.¹⁸

Lze uzavřít, že právní úprava obsažená v obchodním zákoníku kladla přísnější podmínky na firmy podnikatelů – fyzických osob, kterým stanovovala povinný obsah firemního kmene (jméno a příjmení ve tvaru zapsaném v matrice) a omezovala používání dodatků, když činila spornou možnost fantazijních dodatků. Pro podnikatele – právnické osoby byl zákonem naopak otevřen široký prostor pro obsah firemních kmenů a regulovány byly dodatky. Výkladová pravidla o zaměnitelnosti a zákazu klamavosti obchodní firmy oproti tomu svobodu vytváření firemních kmenů významně zužovala. Tyto hranice jsou však vyjádřením zásady pravdivosti a výlučnosti firmy jako základních zásad, na nichž spočívá firemní právo a které slouží naplnění identifikační funkce firemního označení.

¹⁴ Rozsudek NS ze dne 26. 10. 2004, sp. zn. 32 Odo 840/2004.

¹⁵ Usnesení NS ze dne 28. 1. 2008, sp. zn. 32 Odo 1729/2006.

¹⁶ Rozsudek NS ze dne 15. 3. 2005, sp. zn. 32 Odo 873/2004.

¹⁷ Usnesení NS ze dne 28. 1. 2008, sp. zn. 32 Odo 1729/2006.

¹⁸ Usnesení NS ze dne 15. 4. 2008, sp. zn. 29 Cdo 201/2007.

2.2 Úprava pravidel pro tvorbu obchodní firmy po reformě českého soukromého práva

Právní úprava obchodní firmy je v reformovaném pojetí českého soukromého práva zařazena do občanského zákoníku k obecným ustanovením o podnikatelích, neboť je jako základní institut pevně spjata s pojmem podnikatele, a neomezuje se proto jen na obchodní společnosti a družstva.¹⁹ Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku dále upozorňuje na obsahový posun v pojetí obchodní firmy a zdůrazňuje, že ji nadále nechápe výlučně jako právo osobní, ale spíše jako právo majetkové, a proto je právní úprava firmy více uvolněna pro majetkové dispozice, a to i samostatně nezávisle na dispozicích s obchodním závodem.²⁰ Pro pravidla upravující tvorbu firmy to znamená další uvolnění a otevření prostoru pro svobodný projev vůle podnikatele, pokud jde o volbu firemního označení.

2.2.1 Firma podnikatelů – fyzických osob

Pro firmu podnikatelů – fyzických osob platí i nadále, že se jako jejich firma bude především používat jejich jméno, nová úprava však připouští i jakékoli jiné znění jejich firemního označení. Znamená to, že prohlubuje rozlišování člověka jako právní osobnosti a člověka ve specifické funkci podnikatele. Změna vychází vstříc soutěžní funkci firmy a umožňuje volit takové firemní označení podnikatele, které bude dobře použitelné v reklamě, v propagaci nabízených produktů nebo při elektronickém obchodování.

Ani uvolnění právní úpravy však zcela neopustilo zásadu výlučnosti obchodní firmy a ukládá podnikatelům – fyzickým osobám povinnost použít prvku, který je odliší od firemního označení právnických osob, pokud se do obchodního rejstříku nezapíší pod firmou tvořenou jejich jménem. V nauce se v této souvislosti zdůrazňuje, že zákon vyžaduje zjevnost poznatku, že nejde o právnickou osobu, přičemž rozhodující bude poznatek soudného intelektu formulovaný občanským zákoníkem v § 4.²¹ Z vlastního zákonného textu však další upřesňující pravidla nevyplývají, způsob odlišení ponechává právní úprava na tvůrčích schopnostech podnikatelů. Lze jen souhlasit s komentářem, který objasňuje,

¹⁹ ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, 1119 s., s. 203. IŠBN 978-80-7208-922-2.

²⁰ *Ibid.*

²¹ HAVEL, 2014, op. cit., s. 22.

že obchodní firma podnikatele – fyzické osoby nesmí znít např. Brněnská energetika nebo Opavské naftové doly a vyjadřuje údiv nad tím, že pro tyto případy zákon nepředepisuje povinný dodatek, který by pochybnostem o osobě podnikatele předcházel.²² Nedostatečné odlišení podnikatelů – fyzických a právnických osob by samozřejmě bránilo v rejstříkovém zápisu, rejstříkový soud by návrh na zápis takové firmy fyzické osoby zamítl.

Autorky ve snaze najít praktický příklad firmy podnikatele – fyzické osoby, která by nebyla tvořena jen jeho jménem, provedly nahodilý průzkum rejstříkových zápisů firem fyzických osob zapsaných po účinnosti občanského zákoníku. Cílem nebylo statisticky přesné zjišťování, jen pokus o dokumentaci toho, jak se podnikatelská praxe vyrovnává s pravidlem tak neurčitě formulovaným. Autorky však musely s lítostí konstatovat, že se přesvědčivý příklad najít nepodařilo. Z několika desítek prozkoumaných záznamů bylo zachyceno celkem 11 zápisů obchodních firem podnikatelů – fyzických osob, které byly učiněny po účinnosti nového občanského zákoníku, avšak ve všech případech zůstala ve firmách jména fyzických osob, k nimž byl v sedmi záznamech připojen fantazijní či věcný prvek (v jednom případě tvořený jen velkým písmenem CH). Nositelem rozlišení tak zůstávala jména fyzických osob.²³

²² LASÁK, J. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 303–654). Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022, 2292 s., s. 1329–1330. ISBN 978-80-7400-852-8.

²³ Přehled zapsaných firem poskytuje následující obraz:

- Ing. Petr Novák – NOBI, sp. zn. A 78675 vedená u Městského soudu v Praze, zapsáno 27. dubna 2018,
- Tomáš Malý, sp. zn. A 28063 vedená u Krajského soudu v Ústí nad Labem, zapsáno 30. března 2018,
- Vladimír Růžička, sp. zn. A 29774 vedená u Krajského soudu v Plzni, zapsáno 27. května 2021,
- Milan Novotný CH, sp. zn. A 11373 vedená u Krajského soudu v Českých Budějovicích, zapsáno 18. dubna 2018,
- Miroslav Dvořák MP FACILITY, sp. zn. A 26108 vedená u Krajského soudu v Brně, zapsáno 20. března 2015,
- COOLVER – Marek Zeman, sp. zn. A 29773 vedená u Krajského soudu v Plzni, zapsáno 22. května 2021,
- Jaroslav Staněk, sp. zn. A 29743 vedená u Krajského soudu v Plzni, zapsáno 11. července 2020,
- URBANstav Pavel Urban, sp. zn. A 78092 vedená u Městského soudu v Praze, zapsáno 31. května 2017,
- Jaroslav Beneš, střechy Blondřák, sp. zn. A 79503 vedená u Městského soudu v Praze, zapsáno 11. června 2020,
- Petr Šmíd, sp. zn. A 29705 vedená u Krajského soudu v Plzni, zapsáno 24. ledna 2017,
- prof. RNDr. Karel Bezouška, CSc., DSc., sp. zn. A 79303 vedená u Městského soudu v Praze, zapsáno 12. listopadu 2019.

Z nahodilého vyhledávání nelze samozřejmě činit žádné zobecňující závěry, jistě by však bylo zajímavé realizovat cílený průzkum, který by poskytl podrobnější pohled na to, jak je využíván prostor vyplývající z uvolnění právní úpravy, jaká je frekvence užívání vlastních jmen podnikatelů – fyzických osob a zda vůbec volí někteří z nich jiný způsob odlišení od podnikatelů – právnických osob. Jen pro zajímavost autorky konstatují, že v průzkumu se (vzdor jeho nahodilosti) ukázalo, že převážná většina podnikatelů – fyzických osob byla do obchodního rejstříku zapsána v letech 1990 a 1991, tedy před účinností obchodního zákoníku. Jejich firemní označování lze stručně charakterizovat jako zcela libovolné, a tudíž relativizující dosah všech pozdějších zpřísnujících pravidel.

2.2.2 Firma podnikatelů – právnických osob

Dřívější § 10 odst. 1 ObchZ, který obsahoval zákaz zaměnitelnosti a klamavosti a byl doplněn dalšími upřesňujícími pravidly, nahrazuje v občanském zákoníku § 424, který jednou větou konstatuje, že obchodní firma nesmí být zaměnitelná s jinou obchodní firmou ani nesmí působit klamavě. Pro právnické osoby tak dochází k významné změně spočívající ve vypuštění pravidla o tom, že k odlišení firmy nestačí rozdílný dodatek označující právní formu. Text pravidla o zákazu zaměnitelnosti se tak vrací do doby před účinností z. č. 370/2000 Sb., kdy nebylo výslovně vyjádřeno, že zaměnitelnosti nebrání rozdílný dodatek o právní formě.

Nedostatečnost odlišení právnických osob – podnikatelů pouhým rozdílným dodatkem označujícím právní formu byla vyslovena judikaturou poměrně záhy po účinnosti obchodního zákoníku. Již v rozsudku Vrchního soudu v Praze z prosince 1993 bylo konstatováno, že *„dodatek označující právní formu podnikání právnických osob není sám o sobě dostatečným rozlišujícím prvkem v jinak zaměnitelných či přímo shodných obchodních jménech²⁴ těchto právnických osob. Takový dodatek není totiž veřejností vnímán shodně jako zbyývající část obchodního jména, neboť není vnímán se stejným stupněm pozornosti.“²⁵* Závěr formulovaný judikaturou

²⁴ Text rozhodnutí vychází z tehdejší úpravy označování podnikatelů obchodním jménem – koncepce obchodního jména byla nahrazena novelizací obchodního zákoníku z. č. 370/2000 Sb., který se vrací k tradičnímu firemnímu právu.

²⁵ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 1. 12. 1993, sp. zn. 3 Cmo 573/93, otištěno v časopise Právo a podnikání, 1995, č. 8, s. 28.

se však stává součástí zákonného textu až s účinností zmíněné novelizace od 1. 1. 2001. Jeho opětovné vypuštění vyvolává výkladové pochybnosti, které lze dokumentovat dvěma vzájemně protichůdnými stanovisky.

První z nich považuje nedostatečnost odlišení obchodních firem pouhým dodatkem o právní formě za natolik zřejmý, že již není nutno toto pravidlo výslovně v zákonném textu vyjadřovat. Zastává názor, že i přes absenci výslovného pravidla bude soudní praxe i nadále navazovat na dosavadní rozhodování a pravidlo bude platit i nadále.²⁶

Opačný výkladový přístup upozorňuje na to, že problém je složitější. Podle tohoto názoru by zaměnitelnost měla být zkoumána v rámci relevantního trhu, protože pokud by podmínka reálného střetu podnikatelů v trhovém segmentu nebyla splněna, nelze jednoznačně říci, že je smyslem a účelem normy takovou formální zaměnitelnost regulovat. K odlišení podobných firem je možné využít dodatků, identifikace provozoven, závodů, poboček, činností, výrobků, služeb, území atd., vždy však v závislosti na skutečném efektu takového odlišovacího kritéria. Pokud by odlišení bylo sice jasné, ale současně v běžném styku pro běžného recipienta marginální, nesplní podmínku dostatečné odlišitelnosti.²⁷

Rozhodování soudů kolísá mezi oběma přístupy. V jednom ze svých rozhodnutí rekapituluje Nejvyšší soud všechny zásady, k nimž ve své rozhodovací praxi ohledně posuzování zaměnitelnosti dospěl, a upozorňuje, že poukazuje-li dovozatel na odlišnost okruhu zákazníků, resp. osob přicházejících s oběma subjekty do styku, přehlíží, že Nejvyšší soud k uvedenému kritériu přihlížel v situaci, kdy kmeny posuzovaných názvů nebyly totožné, ale shodovaly se jejich silné prvky. V situaci, kdy je celý kmen obou názvů shodný, názvy se liší toliko označením právní formy, navíc v obou případech podobně působící zkratkou („s. r. o.“, „o. p. s.“), nemá Nejvyšší soud pochybnosti o tom, že k zápisu navrhovaná obchodní firma (SYMBIO, s. r. o.) je zaměnitelná s názvem již zapsané společnosti (SYMBIO, o. p. s.).²⁸

²⁶ ZAPLETAL, J. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2017, 3120 s., s. 442. ISBN 978-80-7400-653-1.

²⁷ HAVEL, 2014, op. cit., s. 20.

²⁸ Usnesení NS ze dne 27. 11. 2018, sp. zn. 27 Cdo 1056/2017.

Opačný přístup a příklon ke spíše multikriteriálnímu posuzování zaměnitelnosti lze dokumentovat na dalších rozhodnutích Nejvyššího soudu. V prvním z nich vyslovuje Nejvyšší soud závěr, že sama skutečnost, že posuzovaný název právnické osoby obsahuje kromě prvku, jenž se shoduje s kmenem názvu jiné právnické osoby, ještě další prvky (slova), nepostačuje pro závěr o nezaměnitelnosti posuzovaného názvu. Dostatečný v tomto směru nemusí být ani (v názvu obsažený) údaj o místě, kde právnická osoba vyvíjí svoji činnost či kde sídlí. Vždy však záleží na konkrétních okolnostech. V poměrech projednávané věci představuje slovo „Tereza“ výrazný prvek v názvu příspěvkové organizace, jež má být zapsána do obchodního rejstříku. Nicméně současně nelze přehlížet, že se název příspěvkové organizace odlišuje od obchodní firmy společnosti TEREZA, spol. s r. o. nejen údajem o obci, v níž tato právnická osoba vyvíjí svoji činnost, ale také (nezkráceným) dodatkem odlišné právní formy (příspěvková organizace). Současně platí, že okruh zákazníků obou právnických osob není – s ohledem na předmět činnosti příspěvkové organizace – shodný, což dále snižuje pravděpodobnost záměny obou názvů, resp. jejich nositelů – právnických osob.²⁹ Ve druhém případě vyslovil Vrchní soud v Praze ve svém rozhodnutí, že nelze vyloučit situaci, kdy dodatek vyjadřující právní formu bude dostačujícím distinktivním znakem mezi obchodní firmou podnikatele – právnické osoby a názvem nepodnikatele – právnické osoby, a potud je třeba zkoumat vždy konkrétní okolnosti případu.³⁰ Vrchní soud zde vyslovuje průlomový závěr, že pokud zákonná úprava již nestanoví, že dodatek vyjadřující právní formu

²⁹ Usnesení NS ze dne 24. 10. 2018, sp. zn. 29 Cdo 5758/2016. Navrhovatelem zde bylo město Břeclav, které se domáhalo zápisu do obchodního rejstříku příspěvkové organizace s názvem Tereza Břeclav, příspěvková organizace, přičemž v obchodním rejstříku již byla zapsána obchodní společnost TEREZA, spol. s r. o.

³⁰ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 5. 9. 2016, sp. zn. 7 Cmo 100/2016. V daném případě posuzoval soud přípustnost změny obchodní firmy akciové společnosti z XAVERgen, a. s., na XAVEROV, a. s., přičemž ve veřejném rejstříku byl již zapsán spolek s názvem XAVEROV. Soud upozorňuje na to, že při posuzování obchodní firmy je třeba posuzovat možnost zaměnitelnosti z hlediska průměrného spotřebitele a shodně s judikaturou Nejvyššího soudu dovozuje, že „*zaměnitelnost soud posuzuje především z hlediska pohledu průměrného zákazníka účastníků.*“ Kdo bude průměrným zákazníkem/spotřebitelem účastníků, však u jmenovaného spolku nelze určit, neboť se nejedná o obchodní společnost. Dle registru ekonomických subjektů Českého statistického úřadu se předmětný spolek zabývá „odchytem divoké zvěře“, což je oblast, která se v předmětu podnikání navrhovatelky vůbec nevyskytuje. Rozhodnutí bylo publikováno v časopise Obchodněprávní revue, 2017, č. 1, s. 15.

není dostačujícím distinktivním znakem, lze výkladem a contrario usuzovat, že tento princip již nelze v rozhodovací praxi uplatňovat, resp. bude třeba zkoumat vždy konkrétní okolnosti případu, přičemž může nastat situace, kdy dodatek vyjadřující právní formu bude dostačujícím distinktivním znakem.

Zákonná úprava v § 424 ObčZ obsahuje kromě zákazu zaměnitelnosti ještě zákaz klamavosti. Oba pojmy je nutno odlišovat, neboť vyjadřují odlišné požadavky na to, jak má být obchodní firma vytvořena a jak má působit. Zatímco zaměnitelnost vyjadřuje nezpůsobnost odlišit navrhovanou firmu od ostatních již existujících zapsaných firem, je klamavým zásadně takové označení, které vzbuzuje klamnou představu o zapisované osobě nebo o předmětu její činnosti. Z toho vyplývá, že je-li navrhovaná firma zaměnitelná s jinou, již existující, neznamená to, že je též klamavá; a naopak, vzbuzuje-li navrhovaná firma klamnou představu o zapisované osobě nebo o předmětu její činnosti, nemusí jít nutně o firmu zaměnitelnou.³¹

Ve srovnání s úpravou zákazu zaměnitelnosti nevedla nová úprava požadků na obchodní firmu v § 424 ObčZ k pochybnostem, pokud jde o zákaz klamavosti. Zákaz klamavosti charakterizoval Nejvyšší soud, jak jsme uvedli výše – obchodní firma nesmí vzbuzovat klamnou představu o podnikateli nebo o předmětu podnikání.³² Kritéria pro posuzování klamavosti formuloval Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí z roku 2008, v němž považuje za rozhodující pro závěr o tom, že firma vzbuzuje klamavý dojem, skutečnost, že se společnost zabývá jinou činností, než odpovídá realitě. Není přitom podstatné to, k jaké činnosti získala společnost živnostenské oprávnění, ale to, jakou činnost se má dle vůle společníků vyjádřené ve společenské smlouvě zabývat a jakou činnost má zapsanu v obchodním rejstříku a zda ji vykonává, či je připravena ji vykonávat. Za správný považuje Nejvyšší soud i závěr o tom, že slovní spojení „finanční úvěrová“ vzbuzuje dojem, že se společnost zabývá poskytováním úvěrů či jiných finančních služeb, ačkoli taková činnost mezi její předměty podnikání podle zápisu v obchodním rejstříku nepatří. Ve skutečnosti jejich poskytování pouze zprostředkuje.³³

³¹ Pro potřeby označení odštěpných závodů vyslovil tyto shrnující závěry Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 24. 5. 2016, sp. zn. 29 Cdo 2219/2015.

³² Usnesení NS ze dne 28. 1. 2008, sp. zn. 32 Odo 1729/2006.

³³ Usnesení NS ze dne 15. 4. 2008, sp. zn. 29 Cdo 201/2007.

Při posuzování klamavosti se však objevil nečekaný problém, jehož podstata spočívá podle názoru autorek nikoli v realizaci zásad firemního práva, ale v systematické návaznosti obecné úpravy názvu právnické osoby a úpravy obchodní firmy právnické osoby, která je podnikatelem.

Problém se objevil v rozhodování Vrchního soudu v Praze, který se zabýval jménem člověka obsaženým v obchodní firmě.³⁴ Aplikoval požadavek uvedený v § 133 odst. 1 ObčZ, aby v situaci, kdy název právnické osoby obsahuje jméno člověka, měla právnická osoba k tomuto člověku zvláštní vztah. Vrchní soud ve svém usnesení upřesnil, že jméno fyzické osoby musí mít věcnou či logickou spojitost s obchodní korporací (právnickou osobou). Kriterium onoho zvláštního vztahu je podle usnesení soudu splněno, pokud je dotyčný člověk zakladatelem či společníkem korporace nebo právnickou osobu přímo či nepřímo zaštitil nebo uvedl v život či veřejnou známost.³⁵

Skutkový stav posuzovaného případu spočíval v tom, že soud prvního stupně zamítl návrh na zápis obchodní firmy společnosti s ručením omezeným, která zněla David Petroni, s. r. o. Podle zjištění soudu nevystupovala v předmětné obchodní společnosti žádná osoba se jménem David Petroni, a to ani jako společník, ani jako zakladatel. Soud prvního stupně tedy neshledal žádný zvláštní vztah společnosti k dané osobě a navrhané firemní označení jako klamavé odmítl do obchodního rejstříku zapsat. Vrchní soud v Praze jako soud odvolací rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil s poměrně podrobným odůvodněním, jehož jádrem je výklad spojující zvláštní vztah právnické osoby k člověku, jehož jméno je obsaženo v názvu této osoby, a zákaz klamavosti obchodní firmy. Usnesení odvolacího soudu považujeme za významné nejen proto, že se v něm poprvé setkáváme

³⁴ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 1. 2. 2016, sp. zn. 7 Cmo 203/2015, uveřejněno v časopise Právní rozhledy 2016, č. 17.

³⁵ Normativní věta citovaného rozhodnutí zní takto: Jméno fyzické osoby užitě v obchodní firmě obchodní korporace (názvu právnické osoby) musí mít věcnou či logickou spojitost s obchodní korporací (právnickou osobou). Není žádný rozumný důvod, proč by určitá fyzická osoba (či i jen potenciálně existující jméno fyzické osoby) měla být jakkoliv spojována s právnickou osobou, s níž nemá nic společného. Kriterium zvláštního vztahu je splněno u osob, jež jsou zakladateli či společníky (členy) obchodních korporací nebo jež určitou právnickou osobu přímo či nepřímo zaštitily nebo uvedly v život či veřejnou známost.

se soudní interpretací zmíněného zvláštního vztahu, ale právě pro další rozšíření pohledu na klamavost obchodní firmy.³⁶

Vrchní soud v citovaném usnesení uvádí, že posuzovaná obchodní firma je klamavá právě tím, že vzbuzuje ve třetích osobách klamný dojem, že jméno David Petroni má nějaký věcný či logický vztah k předmětné společnosti, a to bez ohledu na faktickou existenci člověka, který se jmenuje David Petroni.³⁷

Z tohoto závěru tedy vyplývá, že neexistence zvláštního vztahu mezi člověkem, jehož jméno je součástí firmy obchodní korporace, a touto korporací je sama o sobě příčinou klamavosti obchodní firmy. Taková obchodní

³⁶ Autorky se uvedeným problémem zabývaly na konferenci Právo, obchod, ekonomika organizované Právnickou fakultou UPJŠ v Košicích v spolupráci s Ústavem státu a práva SAV a Ústavem státu a práva AV ČR a konané ve dnech 11.–13. října 2017 na Štrbském Plese. Jejich příspěvek byl publikován ve sborníku z konference.

³⁷ Podle rozboru usnesení, který je uveden v časopise Právní rozhledy 2016, č. 17, argumentuje Vrchní soud takto: „V právní úpravě obchodní firmy se realizuje několik zásad, výslovně jsou upraveny zásady nezaměnitelnosti a pravdivosti. Účelem firmy je individualizace podnikatele, jeho odlišení od ostatních podnikatelů (zásada vylučnosti, resp. nezaměnitelnosti). Co se týká zásady pravdivosti z hlediska obchodní firmy, zaujímá vylučné postavení a je v zákoně výslovně vyjádřena tak, že obchodní firma nesmí působit klamavě.

Tento požadavek zákona však v posuzovaném případě splněn není, když obchodní firma společností s ručením omezeným navržené k zápisu do obchodního rejstříku klamavá je, neboť ve vztahu ke třetím osobám včetně podnikatelů vytváří či je způsobila vytvářet dojem, že David Petroni je osobou s nějakým vztahem k obchodní korporaci – zakladatelem či společníkem, event. osobou, která má s obchodní korporací jinou věcnou či logickou spojitost. Takový dojem, který vyvolává posuzovaná firma, je ovšem klamavý, když se o žádného zakladatele společnosti nejedná a ani nebyla tvrzena žádná spojitost uvedeného jména se samotnou obchodní korporací (např. označení výrobků, které budou pod tímto označením společnosti prodávány, apod.). Názor, podle něhož osoba se jménem David Petroni musí skutečně existovat, aby byla dána nemožnost zápisu, je tedy lživý, neboť jméno použité v předmětné obchodní firmě – David Petroni právě evokuje ve třetích osobách dojem ve smyslu § 133 odst. 1 ObčZ, tedy že se jedná o jméno člověka, k němuž má předmětná společnost zvláštní vztah. Odvolatel však takový vztah netvrdí, tím spíše neproказuje listinami. Jinak řečeno, i kdyby žádná osoba se jménem David Petroni neexistovala, tak je posuzovaná obchodní firma klamavá právě tím, že vzbuzuje ve třetích osobách klamný dojem, že jméno David Petroni má nějaký věcný či logický vztah k předmětné společnosti.

Absence klamavosti obchodní firmy je přitom zákonným požadavkem namířeným nejenom na ochranu právnických osob, především podnikatelů vstupujících potenciálně do obchodních vztahů se společností, ale i občanů ČR, resp. všech blíže neurčených osob, tedy včetně osob právnických, se sídlem v EU či mimo ni, a osob fyzických s bydlištěm (domicilem) v EU či mimo ni.

Rejstříkový soud (a potažmo i odvolací soud) je povinen ve smyslu § 90 odst. 1 VěŘRej zkontrolovat, zda navrhované jméno (v daném případě obchodní firma) není zaměnitelné s jinou již existující zapsanou obchodní firmou, případně není-li klamavé.

V daném případě odvolací soud dospěl k závěru, že navrhovaná obchodní firma je klamavá, je tedy v rozporu se zákonem, a k zápisu navržené obchodní společnosti tudíž do obchodního rejstříku zapsat nelze. Z výše uvedených důvodů odvolací soud podle § 219 OSŘ usnesení soudu prvního stupně v napadeném výroku potvrdil jako věcně správné.“

firma se potom přičí zákazů klamavosti uvedenému v § 424 ObčZ, a nelze ji do obchodního rejstříku zapsat. Základním problémem je tedy otázka, zda je vždy klamavá taková firma, která obsahuje jméno člověka, aniž by k němu měla firmou označená obchodní korporace zvláštní vztah.

Z dosavadní judikatury Nejvyššího soudu vyplývá, že pro posuzování klamavosti je podstatná představa, kterou si potencionální zákazník na základě firmy utvoří o aktivitách určitého podnikatelského subjektu i o něm samotném v konfrontaci s tím, jakou kvalitu zboží nebo služeb od podnikatele očekává. Jsou zde spojeny dvě funkční oblasti právní regulace – posílení právní jistoty v obchodním styku a prevence před nekalou soutěží spočívající v lákání zákazníků firemním označením, které je klamavé. Analyzované rozhodnutí Vrchního soudu v Praze uvedené funkce podle našeho názoru neplní, protože dovozuje klamavost jen z existence nebo neexistence zvláštního vztahu mezi obchodní korporací a jménem uvedeným v její firmě, které se zdá být jménem člověka.

Zápisy obchodních firem v obchodním rejstříku poskytují obraz o tom, jak mnohotvárná může být praxe vytváření obchodních firem, a podporují závěr Nejvyššího soudu o tom, že při posuzování nezaměnitelnosti i klamavosti firmy je vždy nutno vzít v úvahu všechny okolnosti daného případu.

Samotné jméno „Petroni“ je v obchodním rejstříku zapsáno pro jednočlennou společnost s ručením omezeným, jejímž společníkem je Petr Zeman.³⁸ Pokud by výraz Petroni měl být jménem člověka, potom ani zde není při nahlédnutí do veřejného rejstříku zjevný žádný zvláštní vztah jména Petroni a společníka společnosti. Můžeme se jen domnívat, že společník této společnosti je osobnost kreativní a hravá a při řešení nelehké otázky, jaké zvolit firemní označení pro svou jednočlennou společnost, oblékl svoje křestní jméno do italského oděvu. I když jiný zvláštní vztah společníka ke jménu Petroni patrně nedovodíme (pokud Petr Zeman pro sebe již dlouhodobě nepoužívá označení Petroni jako přezdívku, pod níž se zavedl třeba již jako podnikatel – fyzická osoba), nelze považovat toto firemní označení za klamavé.

³⁸ Sp. zn. C 59805 vedená u Městského soudu v Praze.

Příkladem toho, v jak různých souvislostech se může jméno člověka vyskytovat, je propojení společností, v jejichž firmě se vyskytuje příjmení „Šmídl“. Jediným společníkem společnosti „Šmídl, s. r. o.“³⁹ je právnická osoba s firmou „Šmídl Provozní Holding, s. r. o.“⁴⁰, jejímiž společníky jsou Šmídl Holdingová Společnost, a. s. a Ing. Radek Odstrčil, v osobách zapsaných jako členové volených orgánů se jméno „Šmídl“ neobjevuje. Společnost „Šmídl Provozní Holding, s. r. o.“ je též jediným společníkem společnosti „Šmídl Servis, s. r. o.“⁴¹ Teprve v této společnosti a rovněž ve společnosti „Šmídl Reality, s. r. o.“⁴² nalézáme jako jednatele Vladimíra Šmídla, jehož příjmení můžeme považovat za tzv. silný prvek firemního označení všech jmenovaných společností. I když společnosti vznikaly v různých časových obdobích za účinnosti odlišných právních úprav, je vznik společnosti „Šmídl Provozní Holding, s. r. o.“ spojen již s novou právní úpravou a měl by proto na ni dopadat výklad Vrchního soudu v Praze v případě Petroni. Již z popisu propojení všech společností je zřejmé, že je zde aplikace takového výkladu nereálná. Kromě toho by se rejstříkový soud musel vyrovnat s pravidlem uvedeným v § 426 ObčZ a rozhodnout, zda má přednost shodný prvek (jméno Šmídl) ve firmách společností spojených do podnikatelského seskupení, nebo zda je nutno trvat na tom, že společnost, v jejíž firmě je jméno člověka, musí k němu mít zvláštní vztah. Je zřejmé, že v tomto případě přímocará spojitost nefunguje a při posouzení klamavosti je nutno přihlédnout k okolnostem, za nichž k propojení společností došlo.

Rozhodnutí Vrchního soudu však otevírá celou řadu dalších výkladových problémů. Za zásadní považujeme výklad pojmu „zvláštní vztah“. Podíváme-li se na názory vyslovené naukou, ukáže se, jak obtížné je naplnit požadavek zákona. Jeden z názorů vyjádřených v komentáři k občanskému zákoníku sice existenci zvláštního vztahu chápe jako objektivní podmínku pro užití jména člověka v názvu právnické osoby, avšak připouští, že posouzení existence tohoto zvláštního vztahu bude záviset na konkrétních okolnostech každého případu. Dovojuje však, že zvláštní vztah je dán vždy, pokud bude dotčený člověk společníkem právnické osoby, popř. členem jejího orgánu,

³⁹ Sp. zn. C 19828 vedená u Krajského soudu v Hradci Králové.

⁴⁰ Sp. zn. C 34220 vedená u Krajského soudu v Hradci Králové.

⁴¹ Sp. zn. C 34296 vedená u Krajského soudu v Hradci Králové.

⁴² Sp. zn. C 32979 vedená u Krajského soudu v Hradci Králové.

další příklady však neuvádí. Řeší dále otázku, zda bude zvláštní vztah dán, pokud dotčený člověk není členem orgánu ani společníkem či členem právnické osoby, jejíž název obsahuje jeho jméno. V této otázce však nevyslovuje žádný závěr, přechází k úvaze o použití jména bývalého společníka. V závěru úvahy je ovšem uvedeno, že neexistence zvláštního vztahu mezi člověkem, jehož jméno je součástí názvu právnické osoby, a touto právnickou osobou zásadně způsobuje rozpor tvorby názvu se zákonem a v takovém případě bude dán důvod, aby veřejný rejstřík návrh na zápis takové právnické osoby zamítl. Autor komentáře nicméně nevyslovuje kategorický závěr o klamavosti takto vytvořeného názvu – uvádí, že takový název bude i zpravidla klamavý.⁴³

Další názor považuje kritérium zvláštního vztahu za splněné u osob, jež jsou zakladateli či členy korporací, popř. jde o osoby, jež určitou právnickou osobu přímo či nepřímo zaštitily nebo uvedly v život či veřejnou známost.⁴⁴

Učebnice obchodního práva uvádí k totožnému problému, že zákon zvláštní vztah nijak blíže nespecifikuje. Jde zpravidla buď o zakladatele právnické osoby, jejího společníka nebo člena nebo právnická osoba rozvíjí myšlenky určitého člověka, zpravidla historicky významného.⁴⁵

Autorky se ztotožňují se závěrem, že nevzbuzuje pochybnosti, jestliže dovodíme existenci zvláštního vztahu k právnické osobě u jejích zakladatelů, společníků, členů, popř. též členů jejích orgánů. Rovněž souhlasí s názorem, že zvláštní vztah může spočívat v historickém vývoji právnické osoby nebo v předmětu její činnosti. V těchto případech může být jméno člověka uvedeno v názvu právnické osoby z důvodu prokázání úcty, na počest osobnosti, která se zasloužila o rozvoj příslušného oboru, nebo z důvodu připomenutí určitých tradic. Příklady však hledejme především u spolků: Tyršovi

⁴³ LASÁK, 2022, op cit., s. 515–516.

⁴⁴ DVORÁK, T. In: ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník Komentář. Svazek I. 2.* vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, 1624 s., s. 435. ISBN 978-80-7598-656-6.

⁴⁵ DĚDIČ, J. In: ČERNÁ, S., ŠTENGLOVÁ, I., PELIKÁNOVÁ, I., DĚDIČ, J. a kol. *Obchodní právo – podnikatel, podnikání, závazky s účastí podnikatele.* 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 736 s., s. 71. ISBN 978-80-7552-333-4.

horští cyklisté⁴⁶, z.s., Hančův sportovní klub Benecko z.s.⁴⁷, Společnost Jiřího Mahena⁴⁸, Mezinárodní společnost Leoše Janáčka.⁴⁹

Z hlediska aplikace těchto závěrů na obchodní firmy obchodních korporací považují však autorky takový výklad za příliš zužující. Obchodní firma je nepochybně základním identifikačním prvkem, který slouží k odlišení jednotlivých obchodních korporací, a má v tomto smyslu podobný význam jako jméno u fyzických osob. Nelze však zapomínat, že obchodní korporace jsou podnikateli a kromě jejich identifikace slouží obchodní firma i soutěžním účelům. Podnikatelská úspěšnost je u obchodních korporací ovlivněna celým komplexem technických i lidských faktorů, které nabývají v činnosti korporací různého významu. Volba firemního označení i jeho změny mohou být výrazem určité podnikatelské strategie, marketingových poznatků, potřeby prezentovat se na trhu jako specialista na určité výrobky či služby apod. Pokud se z těchto důvodů rozhodnou společníci nebo členové obchodní korporace pro firmu, v níž bude obsaženo jméno fyzické osoby např. z důvodů snadného zapamatování nebo prostě proto, že takové firemní označení je pěkné a libozvučné, nevidíme důvod, proč by mělo být korporaci upíráno a odmítán zápis takové firmy do obchodního rejstříku.

Bylo již uvedeno, že se komentářová literatura zabývá i otázkou splnění kritéria zvláštního vztahu v těch případech, kdy se změni obsazení volebných orgánů právnických osob nebo dojde ke změně v osobách jejich společníků či členů. Komentář citovaný shora k této otázce uzavírá, že dikce § 133 ObčZ je nastavena tak, aby existence zvláštního vztahu mohla být dána i mezi právnickou osobou a bývalým společníkem. V opačném případě by zákon neupravoval postup pro případy, kdy člověk nemůže souhlas s užitím svého jména v názvu právnické osoby udělit z důvodu své smrti.⁵⁰ Tento závěr je sice správný, odpovídá však na jinou otázku, než je otázka zvláštního vztahu, resp. předpokládá, že zvláštní vztah, který existoval, přetrvává i nadále nezávisle na změnách v osobním složení orgánů právnické osoby nebo jejich společníků či členů. Autor komentáře však v následujícím

⁴⁶ Sp. zn. L 18606 vedená u Městského soudu v Praze.

⁴⁷ Sp. zn. L 169 vedená u Krajského soudu v Hradci Králové.

⁴⁸ Sp. zn. L 4224 vedená u Krajského soudu v Brně.

⁴⁹ Sp. zn. L 7824 vedená u Krajského soudu v Brně.

⁵⁰ LASÁK, 2022, op cit., s. 516.

odstavci upozorňuje, že povinnost existence zvláštního vztahu je nutno vztahovat jak na volbu názvu právnické osoby v rámci procesu jejího zakládání, tak i na případné změny názvu v průběhu trvání právnické osoby.⁵¹ Nemyslíme si, že autor tímto vyjádřením naznačuje, že je nutno název právnické osoby změnit, pokud z ní odejde nositel jména uvedeného v jejím názvu. Výkladové otázky se tím ale spíše násobí než redukuje.

Pro obchodní korporace, které mají převoditelné podíly a osobní obsazení jejich volených orgánů závisí na délce funkčního období, je otázka zachování zvláštního vztahu i po převodu podílu či změně osobního složení orgánů zvláště citlivá. Požadavek změny firmy jako následek převodu podílu nebo změny složení volených orgánů by působil přímo proti zásadě stability firmy a negoval by i naplňování její soutěžní nebo investiční funkce. V obchodním rejstříku nalezneme mnoho příkladů těchto změn, vybíráme pro demonstraci jen dva příklady:

- Novotný a Hitha, spol. s r. o.: v současné době není již společníkem ani členem voleného orgánu Michal Hitha, jeho jméno by tedy nemělo být součástí firmy⁵²,
- Pávek a syn, s. r. o.: v současné době je společníkem Zdeněk Šilar (1984) a jednatelem Zdeněk Šilar (1984) a Zdeněk Šilar (1958) – společnost by tedy měla být spíše nositelem firmy např. Šilar a syn⁵³.

Ukazuje se tedy, že zvláštní vztah člověka, jehož jméno obsahuje obchodní firma, a obchodní korporace označené touto firmou může nabýt nejrůznějších podob a z příkladů vyplývá, že praxe je velmi mnohotvárná. I z tohoto důvodu nesouhlasíme se závěrem Vrchního soudu, že obchodní firma je klamavá, není-li dán zvláštní vztah člověka, jehož jméno je součástí firmy, k dané obchodní korporaci. Podle našeho názoru je klamavost firmy nutno posoudit v konfrontaci různých skutečností, které charakterizují posuzovaný případ, a přihlédnout i k tomu, zda veřejnost měla k dispozici informace umožňující získat nezkreslený pohled na povahu obchodní korporace, její činnosti i produktů.

⁵¹ LASÁK, 2022, op cit., s. 516.

⁵² Sp. zn. C 9307 vedená u Krajského soudu v Plzni.

⁵³ Sp. zn. C 51178 vedená u Krajského soudu v Ostravě.

3 Závěry

I když důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku zdůrazňuje, že reforma soukromého práva posiluje majetkové prvky v pojetí obchodní firmy, domníváme se, že firma plní i nadále identifikační funkci a zůstává pro odlišení jednotlivých osob podnikatelů při jejich právních jednáních nezastupitelná.

Reforma soukromého práva přinesla ve srovnání s pravidly, která obsahoval dřívější obchodní zákoník, celkové uvolnění. Do nové úpravy nebyly převzaty výslovně formulované závazné požadavky na utváření firmy zejména u podnikatelů – fyzických osob.⁵⁴ U podnikatelů – právnických osob zůstal zachován dřívější příkaz povinně připojovat ke kmeni firmy označení právní formy korporace, a to včetně možnosti zvolit si pouze některou ze zákonem předepsaných zkratk, jiná závazná pravidla nová úprava nemá. Potvrzuje se tak příklon zákonodárce k otevírání prostoru pro svobodné projevy vůle podnikatelů a odstraňování hranic prostoru, v němž se podnikatelé při rozhodování o otázkách svého podnikání pohybují.

Na druhé straně lze konstatovat, že právní úprava na svůj normativní charakter nerezignovala a nadále vychází ze zásad výlučnosti a pravdivosti firmy. Zdůrazňuje, že obchodní firma nesmí být zaměnitelná a nesmí působit klamavě, u fyzických osob, jejichž firma není tvořena jejich jménem, vyslovuje požadavek odlišitelnosti od firem právnických osob. Všechna tato pravidla jsou však vtělena do slovní formy zákazu,⁵⁵ aniž by byl připojen jakýkoli upřesňující výčet nejčastějších porušení těchto zákazů. Je zřejmé, že by zákonný text musel pracovat s demonstrativním výčtem, přesto by však bylo možno takto konkretizovat aspoň nejčastější pochybení a poskytnout adresátům zákazů přesnější představu o tom, čeho se mají při vytváření firmy vyvarovat. Takový způsob právní úpravy považujeme za racionální především v období, kdy se nová úprava prosazuje do praxe a soudní rozhodování je neustálené. Podnikatelům by tato právní regulace poskytovala větší míru právní jistoty. Mohli by nabýt přesnější představy o tom, jak má jejich firma vypadat a jakým formulacím se mají při volbě a utváření firmy vyhýbat.

⁵⁴ Viz § 9 odst. 1 ObchZ.

⁵⁵ Viz § 424 ObčZ a § 425 odst. 2 ObčZ.

Soudní rozhodování přineslo v poslední době podle našeho mínění prohloubení pohledu na zaměnitelnost a zpřesnění úvah o jejím posuzování. Z odůvodnění soudních rozhodnutí Nejvyššího soudu i Vrchního soudu v Praze vyplývá, že je vždy nutno vzít v úvahu všechny okolnosti konkrétního případu – předmět činnosti, okruh zákazníků, místo působení podnikatele. Ulehčuje to pozici podnikatelů při tvorbě firmy, avšak na druhé straně klade vyšší nároky na přesnost informací dosažitelných z veřejných zdrojů, ale i na pozornost veřejnosti, pokud jde o rozlišení různých druhů právnických osob, jejich předmětu činnosti i účelu, k němuž byly založeny.

U podnikatelů – fyzických osob považujeme za nesporný přínos nové úpravy, že již není nutno omezovat se při tvorbě firmy jen na jméno daného člověka – podnikatele, ale je možno využívat celé škály možností, které až dosud byly přístupné jen právnickým osobám. Autorkám není známo, že by byl proveden cílený průzkum toho, jak podnikatelé – fyzické osoby této příležitosti využívají. Z nahodilého pohledu do obchodního rejstříku, který autorky realizovaly spíše ze zvědavosti, se zdá, že základ firemního označování tvoří jména fyzických osob – podnikatelů. Tento základ doplňují někteří podnikatelé o další prvky místního, věcného nebo fantazijního charakteru. Autorky by proto považovaly za velmi zajímavé, kdyby mohlo být provedeno reprezentativní zkoumání firem fyzických osob – podnikatelů, které by umožnilo učinit spolehlivé závěry o tom, zda je nová právní úprava využívána a jak podnikatelé řeší požadavek odlišení jejich fantazijních či věcných firem od firem podnikatelů – právnických osob.

U firem obchodních korporací hodnotí autorky jako velmi přínosný posun v pohledu na rozlišovací způsobilost označení právní formy. Nemyslíme si, že byl úplně překonán závěr o tom, že pouhé označení právní formy nemá dostatečnou rozlišovací sílu. Pozornost veřejnosti je i nadále podlamována rychlostí komunikačních prostředků a nutností vypořádat se s nepřetržitým přísunem nejrůznějších informací, avšak rozhodovací praxe soudů zcela správně zdůrazňuje, že si veřejnost bude muset zvyknout na to, že existují různé druhy veřejných rejstříků, a proto je nutno přesněji rozlišovat druh právnické osoby, která je zapsána. Nutnost zabývat se při posuzování zaměnitelnosti všemi okolnostmi konkrétního případu zase umožňuje zpřesnit pohled na zaměnitelnost a vyloučit případy, kdy se za zaměnitelné

mechanicky považovaly názvy se shodnými prvky, aniž však bylo posouzeno, jaký okruh subjektů přijde s danými právníckými osobami do styku, čím se právnické osoby zabývají a v jak rozsáhlém území vyvíjejí svou činnost.

Autorky naopak považují za značně problematické zavedení kritéria „zvláštního vztahu“ při posuzování klamavosti obchodních firem obsahujících jména lidí. Nepovažují to ve vztahu k obchodním firmám za šťastné a domnívají se, že se zde firemní právo stalo do značné míry obětí systematiky občanského zákoníku. Nový požadavek zužuje dosud minimálně regulovanou tvorbu obchodních firem u obchodních korporací a nerespektuje soutěžní funkci obchodních firem. Autorky nesouhlasí s tvrzením důvodové zprávy, že dosavadní úprava v § 11 odst. 5 ObchZ byla omezující. Pravidlo se zabývalo pouze následky zániku postavení společníka či člena obchodní společnosti nebo družstva pro obchodní firmu, jejíž součástí bylo jméno onoho bývalého společníka či člena, a stanovilo pro tento případ soustavu souhlasů dotčeného společníka nebo člena nebo dalších osob. Úpravu však nelze podle názoru autorek interpretovat tak, že se ve firmě obchodní společnosti nebo družstva může objevit jen jméno jejich společníků nebo členů. Autorky naopak souhlasí s tezí, že zákonodárce ponechával v obchodním zákoníku zakladatelům či společníkům obchodních společností nebo družstev úplnou volnost, pokud jde o ztvárnění firemního kmene.⁵⁶ Domnívají se, že je to jediné řešení, které vyhovuje mnohotvárnosti situací, v nichž jsou tvořeny a užívány obchodní firmy. Pokud by tedy mělo docházet k zamítání návrhu na zápis firem obchodních korporací do obchodního rejstříku jen s poukazem na to, že neprokázaly potřebně intenzivní zvláštní vztah k fyzickým osobám, jejichž jméno mají ve své firmě, považují to autorky za omezování autonomie vůle zakladatelů, společníků či členů obchodních korporací, které není funkční.

Závěrem by autorky chtěly jen upozornit na to, že rychlý vývoj informačních technologií a komunikace na dálku jistě v budoucnu přinese nové impulsy pro rozvoj firemního práva. Již v současné době se setkáváme s tím, že pozornost zákazníků je upřena na produkt, který si objednávají elektronickou cestou, a identifikace prodávajícího, popř. výrobce, je zde podružná. V on-line prostředí se kromě toho otevírají další možnosti identifikace

⁵⁶ PELIKÁNOVÁ, 2004, op. cit., s. 133.

podnikatelů pomocí hesel či kódů, které zpřístupňují prostředí pro styk se zákazníky. Veřejná dostupnost nabídky produktů podnikatele na jeho internetových stránkách urychluje obchodování a činí je příjemnějším, dovo-luje rovněž využívat nové formy reklamy a propagace. Jak tyto skutečnosti ovlivní firemní právo, je otázka budoucnosti, která přesahuje dosah tohoto příspěvku, hledání odpovědi na ni bude však jistě zajímavé.